

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه علوم قرآن و حدیث

بررسی تطبیقی آیات تبلیغ و اکمال از دیدگاه فریقین

[با تاکید بر پاسخگویی به شبهات جدید]

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر ناصر رفیعی محمدی (دامت توفیقاته)

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدعلی رضائی اصفهانی (دامت توفیقاته)

دانش پژوه:

سید ارشد حسین کاظمی

سال تمصیصی ۸۴ - ۱۳۸۳

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت:

۱۳۵۸

تاریخ ثبت:

تشکر و قدردانی:

وظیفه اصلی خود می‌دانم که از راهنمایی‌ها و ارشادات

استاد گرامی راهنما حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین آقای دکتر

ناصر رفیعی محمدی (دامت برکاته)، استاد محترم مشاور حضرت

حجت‌الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی

(دامت برکاته)، حجج‌الاسلام و المسلمین آقایان مجید زهادت،

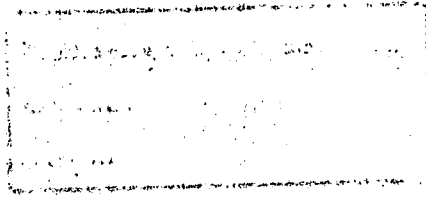
علی اصغر رضوانی، سیداسماعیل فرجی و علی الله اکبری

(دامت توفیقاتهم) و مسئولان محترم کتابخانه مدرسه عالی امام

خمینی (ره) و مرکز ابیات العقائدیة شهر مقدس قم صمیمانه

تشکر و قدردانی کرده، و برای همه آنان از درگاه خداوند

متعال سلامتی و توفیقات روزافزون خواهانم.

تقديم به:

صاحب شريعت اسلامى حضرت محمد بن عبدالله (ص)،

مدافع اهل بيت حضرت فاطمه زهرا (س)،

و اهل بيت عصمت و طهارت (ع).

معاونت پژوهش مرکز جهانی علوم اسلامی

در برابر عقایدی که نویسنده در این پایان نامه

اظهار کرده است، مسؤولیتی ندارد.

استفاده از این اثر با ذکر منبع بلامانع است.

«فهرست مطالب»

۱۱	چکیده
۱۴	پیشگفتار
۱۹	مقدمه
۲۱	بخش اول: تفسیر و تبیین اجمالی آیات تبلیغ و اکمال
۲۲	مقدمه
۲۳	فصل اول: بررسی مهمترین واژه‌های آیات تبلیغ و اکمال
۳۷	فصل دوم: نقاط مشترک فریقین در آیات تبلیغ و اکمال
۴۰	فصل سوم: نگاهی به سیاق آیه تبلیغ
۴۴	فصل چهارم: نگاهی به سیاق آیه اکمال
۴۸	بخش دوم: آیات تبلیغ و اکمال از دیدگاه روایات
۴۹	مقدمه
۵۲	فصل اول: دیدگاه‌ها و اجتهادها درباره آیه تبلیغ

۵۵	دیدگاهها و اجتهادها درباره آیه اکمال و شأن نزول هر دو آیه	فصل دوم:
۶۴	روایات درباره شأن نزول آیات تبلیغ و اکمال	فصل سوم:
۶۴	ا. روایات در مصادر شیعی	
۸۴	ب. روایات در مصادر اهل سنت	
۱۰۶	روایات تسلیم بر حضرت علی (ع) به عنوان امیرالمؤمنین	فصل چهارم:
۱۰۶	ا. روایات تسلیم در مصادر شیعی	
۱۰۸	ب. روایات تسلیم در مصادر اهل سنت	
۱۱۳	روایات تهنیت بر امیرالمؤمنین (ع)	فصل پنجم:
۱۱۹	روایات تاجگذاری امیرالمؤمنین (ع) در روز غدیر	فصل ششم:
۱۲۳	احتجاج کنندگان به آیات تبلیغ و اکمال و جریان غدیر در امامت و فضیلت علی (ع)	فصل هفتم:

بخش سوم: آیات تبلیغ و اکمال از دیدگاه مفسران

۱۴۲	دیدگاه مفسران در مورد آیه تبلیغ	فصل اول:
۱۴۴	ا. دیدگاه مفسران مکتب اهل بیت (ع) درباره آیه تبلیغ	
۱۵۹	ب. دیدگاه مفسران اهل سنت درباره آیه تبلیغ	
۱۷۴	بررسی و جمع‌بندی دیدگاهها	
۱۷۷	دیدگاه مفسران در مورد آیه اکمال	فصل دوم:
۱۷۷	ا. دیدگاه مفسران مکتب اهل بیت (ع) درباره آیه اکمال	
۱۸۶	ب. دیدگاه مفسران اهل سنت درباره آیه اکمال	
۱۸۶	نقد و بررسی دیدگاهها	

بخش چهارم: شبهات، ابهامات و اشکالات

مقدمه

فصل اول: پاسخ به شبهات آیه تبلیغ

- ۱۹۸
- ۱۹۹
- ۲۰۰
- ۲۰۱ شبهه اول: مورد نزول آیه تبلیغ درباره یهود و استهزاءشان به اسلام
- ۲۰۸ شبهه دوم: مورد نزول آیه درباره حراست پیامبر
- ۲۱۲ شبهه سوم: نزول آیه در مورد حراست خداوند از شریک اعرابی
- ۲۱۵ شبهه چهارم: نزول آیه درباره ترس و وحشت از قریش
- ۲۱۸ شبهه پنجم: نزول آیه در مورد رجم و قصاص
- ۲۲۰ شبهه ششم: مورد نزول آیه تخییر
- ۲۲۱ شبهه هفتم: مورد نزول آیه قضیه زید و زینب بنت جحش
- ۲۲۳ شبهه هشتم: مورد نزول جهاد و پیکار در راه خدا
- ۲۲۴ شبهه نهم: در مورد تبلیغ در معایب خدایان دروغگو کفار
- ۲۲۵ شبهه دهم: مورد نزول آیه در حجه الوداع موقع حقوق مسلمین
- ۲۲۶ شبهه یازدهم: مورد نزول شتاب در رساندن پیام الهی
- ۲۲۷ شبهه دوازدهم: مورد فتح مکه
- ۲۳۲ شبهه سیزدهم: جمله آخر آیه «ان الله لا یهدی الکافرین» چه مفهومی دارد؟
- ۲۳۳ شبهه چهاردهم: پیامبر اشجع الناس بود و در ابلاغ وحی از کسی نمی ترسید
- ۲۳۴ شبهه پانزدهم: با وجود «و الله یصمک من الناس» چگونه دندان آن حضرت (ص) را در احد شکستند؟

فصل دوم: پاسخ به شبهات آیه اکمال

۲۳۵

شبهه اول: مراد از اکمال دین، کامل شدن فرائض و حدود است

۲۳۵

۲۳۸

شبهه دوم: روایت در مورد عید گرفتن روز نزول آیه اکمال

۲۴۰

شبهه سوم: مراد از اکمال دین عدم اختلاط کفار با مسلمین در حجة الوداع روز عرفه بوده است

۲۴۱

شبهه چهارم: مراد از اکمال دین فتح مکه است

۲۴۲

شبهه پنجم: مراد از اکمال دین روز ابلاغ سوره براءت است

۲۴۴

شبهه ششم: مراد از اکمال دین تعلیم مناسک حج توسط پیامبر است

۲۴۵

شبهه هفتم: مراد ظهور اسلام و بعثت پیامبر است

۲۴۶

شبهه هشتم: مراد نزول احکام در گوشتهای حلال و حرام است

۲۴۷

شبهه نهم: مراد بسته شدن باب تشریح است

۲۴۸

شبهه دهم: مراد بیان محرمات است

۲۵۰

شبهه یازدهم: آخرین فریضه آیه ربا و کلاله و ... است نه آیه اکمال

۲۵۴

شبهه دوازدهم: چرا در میان آیه اکمال و تبلیغ فاصله افتاده است؟

۲۵۵

شبهه سیزدهم: مقام ابطح در مکه است و این آیات در جحفه نازل شد پس پیامبر چگونه به ابطح رسید؟

۲۵۶

شبهه چهاردهم: آیات تبلیغ و اکمال بر امامت سایر امامان دلالت نمی کند

۲۵۸

فصل سوم: پاسخ به شبهات حدیث غدیر

۲۵۸

شبهه اول: اشکال در مفاد حدیث

۲۷۷

شبهه دوم: اشکال در سند حدیث «من کنت مولاه فعلی مولاه»

۲۸۶

شبهه سوم: چرا علی و اهل بیت به این حدیث استدلال نکردند؟

۲۸۷

شبهه چهارم: آیا دو ولی در یک زمان ممکن است؟

- ۲۸۸ شبهه پنجم: تعیین امامت بعد از خلفای سه‌گانه مراد است
- ۲۸۹ شبهه ششم: علی روز نزول آیه در یمن بود نه در مکه
- ۲۹۱ شبهه هفتم: سوره معارج مکی است چگونه با قضیه غدیر ربط پیدا می‌کند؟
- ۲۹۳ شبهه هشتم: چرا پیامبر (ص) کلمه خلیفه را به جای مولی به کار نبرد؟
- ۲۹۴ شبهه نهم: صحابه مطیع مطلق آن حضرت (ص) بودند، پس چگونه توانستند با آن حضرت مخالفت کنند؟
- ۲۹۸ شبهه دهم: جمله «اللهم انصره من نصره...» فرمایش پیامبر نیست

خاتمه بحث

۳۰۱

۳۰۴

خلاصه

۳۰۶

منابع

چکیده

رساله‌ای که پیش رو داریم مبنی بر چهار بخش است.

بخش اول: تفسیر و تبیین اجمالی آیات تبلیغ و اکمال

و این بخش یک مقدمه و چهار فصل دارد.

در فصل اول بررسی مهمترین واژه‌های آیات مورد بحث انجام گرفته است.

در فصل دوم نقاط مشترک فریقین در آیات تبلیغ و اکمال بیان شده است.

در فصل سوم سیاق آیه تبلیغ ذکر و بحث شده است.

و در فصل چهارم سیاق آیه اکمال و نتیجه بیان شده است.

بخش دوم: آیات تبلیغ و اکمال از دیدگاه روایات

بخش دوم دارای ۷ فصل است.

در فصل اول دیدگاه‌ها و اجتهادها درباره آیه تبلیغ که همه روایات و شأن نزول‌ها در مورد این آیه در

آن ذکر گردیده است.

همینطور در فصل دوم دیدگاه‌ها و اجتهادها درباره آیه اکمال و علاوه بر آن شأن نزول اصلی آن

(براساس عقیده شیعه و اکثریت اهل سنت) بیان شده است.

در فصل سوم روایاتی که شأن نزول این آیه را بیان می‌کنند از مصادر فریقین آورده شده است.

در فصل چهارم روایات تسلیم بر امیرالمؤمنین از منابع فریقین؛

و در فصل پنجم روایات تهنیت بر امیرالمؤمنین (ع) ذکر گردیده است.

در فصل ششم روایاتی که تاجگذاری امیرالمؤمنین (ع) را در غدیر خم بعنوان جانشین رسول خدا (ص) بیان می‌کنند ذکر شده است.

فصل هفتم هم بر احتجاجات مشتمل است. روایاتی که بیان می‌دارند که در طول تاریخ ائمه اطهار (ع) و یارانشان و حتی دشمنان اهل بیت (ع) به این روایات تمسک می‌کردند که حضرت علی (ع) جانشین بر حق رسول خدا (ص) بوده‌اند.

بخش سوم: آیات تبلیغ و اکمال از دیدگاه مفسران

این بخش هم دو فصل دارد.

در فصل اول دیدگاه مفسران درباره آیه تبلیغ ذکر شده و در آن هم (أ) دیدگاه مفسران اهل بیت (ع) و (ب) دیدگاه مفسران اهل سنت بیان شده است.

در فصل دوم هم، همین دیدگاه فریقین در مورد آیه اکمال بطور مستقل ذکر شده است.

البته در هر دو فصل مفسران اهل سنت آنهایی که شأن نزول این آیات را در مورد غدیر ذکر کرده‌اند و آنهایی که ذکر نکرده‌اند بطور مستقل بحث شده است.

بخش چهارم: شبهات، اشکالات و ابهامات

این بخش هم سه فصل دارد که در آن جمعاً به ۳۹ شبهه و اشکال و ابهام در مورد آیات تبلیغ و

اکمال و حدیث غدیر پاسخ داده می‌شود.

در فصل اول پاسخ به شبهات آیه تبلیغ؛

در فصل دوم پاسخ به شبهات آیه اکمال؛

و در فصل سوم پاسخ به شبهات حدیث غدیر آمده است.

علاوه بر آن خاتمه سخن و منابع این تحقیق در آن بیان شده است.

نکته‌ای که قابل ذکر است، باید بگوییم که همه ابحاث را در مورد این آیات نتوانستیم انجام بدهیم و هنوز هم این موضوع تشنه است و تحقیق بیشتری می‌خواهد. و همین طور جریان غدیر و روایات مربوط به آن (که دهها روایت دارد) بررسی سندی می‌طلبید، پس محققان و دانشمندان بیایند و این بحث‌ها را انجام دهند خصوصاً کسانی که قرار است پایان‌نامه بنویسند بیایند و موضوع تحقیق‌شان را بحث امامت، خلافت، روایات غدیر، جایگاه اهل‌بیت (ع) و ... قرار بدهند تا انشاء الله روزی این بشر بتواند از امر حقیقت و جوهره امامت و مصادیق واقعی آن یعنی اهل‌بیت (ع) آشنا گردد.

و السلام

سید ارشد حسین کاظمی

مدرسه عالی امام خمینی (ره) - شهر مقدس قم

پیشگفتار

قرآن کتاب نور، هدایت، موعظه و پند و اندرز است. این کتابی است که قلوب مردم را شفاء و دلها را جلاء می‌بخشد. این سند محکم و معجزه زنده و جاوید پیامبر اسلام (ص) کتابی، که بعد از آن باب وحی الهی بسته شد و بان منتهی گردید.

خداوند در مورد قرآن کریم می‌فرماید:

«انه لقرآن کریم فی کتاب مکنون لا یمسه الا المطهرون.»^۱

که این قرآن بسیار کتابی بزرگوار و سودمند و گرامی است، در لوح محفوظ سرّ حق مقام دارد، که جز دست پاکان (و فهم خاصان) بدان نرسد.

آورنده این سند محکم و آئین اساسی و دائمی اسلام هم که ادامه دهنده اهداف انبیاء و سلسله استمرار بعثت انبیاء بود یعنی حضرت محمد (ص) آخرین سفیر الهی و رسول اوست و بعد از ایشان هیچ کس نیامد و لقب خاتم الانبیاء را گرفت که خدای متعال در این باره فرمود:

«و ما کان محمد ابا احد من رجالکم و لکن رسول الله و خاتم النبیین و کان الله بکل شیء علیماً.»^۲

محمد (ص) پدر هیچ یک از مردان شما نیست لیکن او رسول خدا و خاتم انبیاء است و خدا همیشه بر همه امور عالم و آگاه است.

دینی که کاملترین ادیان باشد و رسولی که افضلترین رسولان باشد و کتاب آسمانی که بزرگوار و سودمندترین و گرامی‌ترین کتاب باشد و خصوصاً بعد از این دین، دین و شریعت دیگر نخواهد آمد و بعد از رسول (ص) که خاتم الانبیاست، هیچ رسولی نخواهد آمد و کتابی که بعد از آن باب وحی بسته می‌شود. این دین و شریعت یک محافظ می‌خواهد و در حیات پیامبر (ص) جز ایشان کسی دیگر نیست. و این کتاب که دارای احکام و مسائل اصلی و قانون اساسی شریعت است و آیات متعدد و گوناگونی دارد که مشتمل بر محکم و متشابه، اجمالی و تبیینی، دارای شان نزول خاص و یا عام، مختص به فرد یا مشمول همه است، این قرآن هم یک مبین و مفسر می‌خواهد و در حیات پیامبر (ص)

۱. سوره واقعه، آیه ۷۷ - ۷۹.

۲. سوره احزاب، آیه ۴۰.

جز شخص پیامبر (ص) کسی نیست. اما مسئله، مسئله هدایت و اندرز و موعظه افراد و جامعه بعد از پیامبر (ص) است و جامعه اسلامی را بدون حاکم و قرآن را بدون مبین و اسلام را بدون محافظ نمی‌توان وا گذاشت.

از طرف دیگر قرآن که کتاب هدایت است و هر چه راجع به هدایت است در آن هست «لا رطب و لا یابس الا

فی کتاب مبین.»

اگر چه در قرآن آیات شریفه بر دو نوع است:

۱. شان نزول خاصی دارد و منحصر به افراد خاص است و بر همه افراد بعلت تغییر مکان و زمان و شرایط دیگر شامل نمی‌شود.

۲. آیاتی که مربوط و مختص به افراد خاص بوده ولی منحصر به آن افراد نیست و حکمش شامل افراد دیگر هم بشود.

موضوع تحقیق

طبق دسته اول آیات و بخاطر اینکه برای جامعه و آئین اسلام و کتاب آسمانی لازم است که کسی باشد که حکم خلافت و امامت از جانب خداوند در مورد او باشد و همو محافظ شریعت و آئین اسلام و مبین کتاب آسمانی باشد، آیه‌های خاص در قرآن در سوره مائده (آیه ۶۷ و آیه ۳) وجود دارد که آیات تبلیغ و اکمال نام دارد. این آیات که امر مهم (که مورد بحث ماست) و کامل شدن دین و اتمام نعمت را بیان می‌کند و در مورد ولایت و امامت و خلافت یک فرد خاص منصوب از طرف خداوند دلالت می‌کند. (اگر چه آیات دیگر هم در قرآن وجود دارد که امر ولایت و امامت را تبیین می‌کند)

مفسران و دانشمندان اسلامی درباره مصداق و یا مصادیق یا در مورد اسباب نزول این دو آیه و در بیان امر مهم و علت و سبب اکمال دین و اتمام نعمت دیدگاه‌های متعدد و مختلفی را بیان کرده‌اند. بین همه این دیدگاه‌ها مهمترین و اساسی‌ترین مصداق امر ولایت و امامت و خلافت است که مورد اختلاف بین مسلمانها بوده است و این مسئله‌ای است که با حل شدن آن تمام مشکلات موجود و اختلافات و ... از بین خواهد رفت و آنگاه توجه امت مسلمان را می‌توان بر یک نقطه انعطاف متمرکز کرد و مهمترین مسائلی که اینجا مطرح است عبارتند از:

۱. بررسی دلالت آیه‌های تبلیغ و اکمال بر امامت از دیدگاه فریقین.

۲. شرایط نزول آیه.

۳. عمده‌ترین اختلافات در این آیات چیست؟
۴. رابطه این آیات با حادثه غدیر چیست؟
۵. چرا علیرغم این آیات، موضوع امامت امام علی (ع) مورد تردید واقع شد؟ این مسئله‌ای اساسی است که موجب اختلاف مسلمانان شد و باید مورد بررسی قرار گیرد.
۶. شبهات جدید در این رابطه مورد بحث است.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های این تحقیق عبارت‌اند از:

۱. این آیات با توجه به قرائن روایی و تاریخی بر امامت حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) دلالت دارد.
۲. ده‌ها روایت در منابع فریقین نزول آیات مذکور را در واقعه غدیر مورد تأکید قرار داده است و فریقین آنرا پذیرفته‌اند و قبول دارند.
۳. تفاسیر و شأن نزول‌های دیگری که در مورد آیه‌های تبلیغ و اکمال مطرح شده محل خدشه است.
۴. در میانه آیات و روایات پاسخ به شبهات جدید یافت می‌شود.
۵. حجیت روایات پیامبر عظیم الشان اسلام (ص).

اهداف تحقیق

هدفها و انگیزه‌های این تحقیق عبارتند از:

۱. معرفت‌شناسی در بحث امامت.
۲. تقویت مبانی شیعه در برابر هجمه‌ها.
۳. زدودن شبهات.
۴. تبیین موضوع برای جهانیان.
۵. زدودن ابهام از چهره اسلام ناب محمدی (ص) و علوی (ع).
۶. روشن ساختن دلالت آیات تبلیغ و اکمال بر امر ولایت و امامت و تبیین مصداق این آیات.

روش تحقیق

ما این آیات را به دو گونه می‌توانیم تفسیر کنیم.

۱. تفسیر و تبیین بر اساس روایات و دیدگاه یکی از فریقین. (دیدگاه مفسران اهل بیت (ع) یا اهل سنت)
  ۲. تفسیر و تبیین بر اساس روایات و دیدگاه‌های فریقین. (چه شیعه و چه سنی) که تطبیق یا مقارنه‌ای نام دارد.^۱
- اما چون موضوع این تحقیق هم بررسی تطبیقی است، لذا در این رساله از روش کتابخانه‌ای تطبیقی بهره برده شده است.

سابقه و ضرورت تحقیق

در این موضوع یعنی درباره غدیر و امامت حضرت علی (ع) سخن‌های فراوان و بحث‌های طولانی و مستدل در کتب حدیثی، کلامی و تاریخی و نیز تفسیری بیان شده است.

کتابهایی مانند کتاب الغدير، عباة الانوار، احقاق الحق، نفحات الازهار، غاية المرام و حجة الخصام و ... که

کلاً درباره همین موضوع به رشته تحریر در آمده و سخن گفته است.

۱. کتاب الغدير في الكتاب و السنة و الادب: مؤلف عبدالحسين احمد اميني نجفي، به زبان عربی نوشته شده است اما در زبان فارسی، اردو و ... نیز ترجمه شده است، که در اصل عربی است، در جلد اول غدیر در کتاب و سنت، روایات الغدير، بررسی احادیث غدیر از نظر سندی و متنی و پاسخ بعضی از شبهه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. در جلد دوم غدیر را در ادب (اشعار) بیان نموده و در جلد سوم به نقد کتب پرداخته و اشکالهای آنها را جواب داده است و در جلدهای بقیه، بحث‌های دیگری را مطرح کرده است.

۲. عباة الانوار في امامة الائمة الاطهار (ع): مؤلف سيد حامد حسين كهنوي است. این کتاب در زبان فارسی نوشته شده و چندین جلد دارد. اما همه‌اش در دست نیست. تا جلد هفتم سند حدیث غدیر را بررسی کرده است و از جلد هشتم به بعد دلالت حدیث را بیان کرده است، علاوه بر آن احادیث دیگر مانند حدیث ثقلین را هم مورد بررسی قرار داده است.

۱. بررسی تطبیقی آیه تطهیر، ایلقار اسماعیل‌زاده، ص ۲۵.

۳. کتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل: مؤلف قاضی سید نورالله حسینی شوشتری (شهید ثالث). بیشتر از ۳۰ جلد دارد و به زبان عربی نوشته شده است. تمامی ابیاحث مربوط به مکتب اهل بیت (ع) را در این کتاب آورده است، احادیث غدیر را هم به تفصیل ذکر نموده و از جهت سند و متن آنها را مورد نقد و بررسی قرار داده و ولایت و امامت حضرت علی (ع) را به اثبات رسانده است.

۴. غایة المرام و حجة الخصام: مرحوم سید هاشم بحرانی آنرا تحریر کرده است، این کتاب به زبان عربی تألیف شده است. در این کتاب هاشم بحرانی در هر باب روایات فریقین را بطور مستقل و جداگانه ذکر کرده و مورد بررسی قرار داده است. بحث‌های گوناگونی در مورد امامت و ابعاد مختلف آن در این کتاب مطرح شده است.

۵. کتاب دیگری که به زبان فارسی هم هست و در عصر امروز نوشته شده، و تمام مسائل مربوط به اهل بیت (ع) و فضائل اهل بیت (ع) را در بر دارد، کتاب کفایة الخصام نوشته محمدتقی دزفولی است. آیاتی که در مورد اهل بیت (ع)، خصوصاً بحث امامت و ولایت حضرت علی (ع) می‌باشد، در این کتاب بطور مفصل با استفاده از روایات عامه و خاصه مطرح گردیده است.

علاوه بر اینها کتابهای فراوانی در این موضوع نوشته شده است اما باز هم از طرف بعضی‌ها اشکالات و شبهات و ابهاماتی در عصر حاضر مطرح گردیده است که لازم است به آنها پاسخ داده شود. لذا ضرورت دارد که در این رساله علاوه بر تفسیر و تبیین اجمالی این آیات و نقد و بررسی روایات مربوط به آن و جریان غدیر، به پاسخ شبهات در مورد این آیات و حادثه غدیر و امامت حضرت علی (ع) بپردازیم. البته در این رساله تمامی روایات غدیر مورد بررسی قرار نگرفته و ضرورت دارد که یک محقق بزرگ کمر همت ببندد و آستین بالا زند و حقیقت را بر تشنگان آن آشکار سازد و چون در این رساله پرداختن به آن به صورت مختصر ممکن نیست، لذا از پرداختن به همه آن اعراض شده است.

سید ارشد حسین کاظمی
مدرسه عالی امام خمینی (ره)
قم المقدسه - ایران

دین مبین اسلام دین کامل و نهایی است. آورنده آن یعنی مرسل اعظم پیامبر گرامی (ص) آخرین رسول و آئین آن یعنی کتاب شریف قرآن کریم آخرین کتابی است که خداوند متعال برای هدایت افراد و جامعه فرستاده است.

در مورد دین خودش خداوند می‌فرماید:

«ان الدین عند الله الاسلام.»^۱

همانا دین پسندیده نزد خدا آئین اسلام است.

درباره رسول گرامی (ص) فرمود:

«و ما كان محمد ابا احد من رجالكم ولكن رسول الله وخاتم النبيين...»^۲

محمد (ص) پدر هیچ یک از مردان شما نیست لیکن او رسول خدا و خاتم انبیاء است و خدا همیشه بر

همه امور عالم آگاه است.

و راجع به کتاب عزیز فرمود:

«يا ايها الناس قد جاءكم موعظة من ربكم وشفاء لما في الصدور وهدى ورحمة للمؤمنين.»^۳

«ای مردم، اندرزی از سوی پروردگارتان برای شما آمده است، و درمانی برای آنچه در سینه‌هاست؛

و هدایت و رحمتی است برای مؤمنان.»

بنابر این کتاب آسمانی (قرآن) برای هدایت و پند و نصیحت و اندرز جامعه و افراد آمد تا آنها را بسوی پروردگار که

هدف نهایی و نقطه کمال است سوق بدهد و رسول اسلام (ص) کسی است که این آئین را تبیین نموده و انسانهای را

به هدف راهنمایی کند. این کتاب ۱۱۴ سوره و بیش از شش هزار آیه دارد، هر آیه حامل یک پیغام خاص و مهم برای

نجات دادن انسانها از قید و بند ولایت شیاطین (انسانی و جنی) و سازنده کردار انسان است. از جمله این آیات آیه‌های

تبلیغ و اکمال است که در سوره مائده وجود دارد و بیانگر آن است که یک امری مهم‌تر از همه امور است که انسانها را

از یوغ و وحشی‌گری و ولایت بیگانه و ... نجات دهد و آن استمرار اهداف بعثت انبیاء است. خصوصاً بعد از رسول اسلام (ص)

۱. سوره آل عمران، آیه ۱۹.

۲. سوره احزاب، آیه ۴۰.

۳. سوره یونس، آیه ۵۵.

که آخرین نبی الهی است و هیچ پیامبری بعد از ایشان نخواهد آمد، لذا باید کسی باشد که اهداف بعثت انبیاء خصوصاً راه رسول اسلام (ص) را ادامه بدهد و بشریت را به سوی کمال هدایت کند و انسانها را از بندگی غیر خدا نجات دهد.

خداوند در سوره مائده که دربردارنده مباحثی پیرامون یهود و نصاری، احکام و ... می باشد رسول خودش را مخاطب قرار داده، اعلان می کند که این امر مهم را ابلاغ کن و اگر اینگونه نکردی گویا اصلاً هیچ چیز از رسالت خود را انجام نداده ای (یعنی تمام رسالت و زحمات بیست و سه ساله پیامبر (ص) متوقف بر ابلاغ این امر مهم است) و بعد از ابلاغ این امر، خداوند اکمال دین و اتمام نعمت را اعلام می دارد.

این آیات بیانگر آن است که این سوره مدنی است و در آخر عمر آن حضرت (ص) نازل گردیده است همانگونه که روایات هم این مطلب را تأیید می کنند.